

ПРОЈЕКТОВАНА БУДУЋНОСТ, ИЛИ КАКО СПАСИТИ СВЕТ ЗАХВАЉУЈУЋИ ИЛИ УПРКОС МЕДИЈИМА

Ајсџракиј: Филм *Long Shot*, код нас преведен као *Заведи ме ако можеш*, приказиван је током пролећа и лета 2019. године у домаћим и светским биоскопима. Рекламирао је искључиво као добра романтична комедија, док политичко окружење у ком се радња одвија није чак ни поменуто. Али, у англосаксонском свету критичари су били веома подељени, од оних из Би-Би-Сија који тврде да су политика, медији и климатске промене присутни у причи, али небитни за филм, до критичара из *LA Times*-а који каже да филм одржава снажну везу с (политичком и медијском) реалношћу. У филму Шарлота Филд (Шарлиз Терон), на почетку врло успешна, али усамљена политичарка, остварује своје политичке циљеве, побеђује у свету немилосрдних и контролисаних медија и успут, наравно, налази себи сродну душу и на традиционалан, али осавремењен начин, решава свој егзистенцијални проблем. Главни фокус рада је на начину на који се врло суптилно, и само наизглед банално, гледалац води кроз филм и на који му се нуде одговори на једно од два питања круцијална за опстанак човечанства, што, мора се признати, није нимало неважно ни фривољно.

Кључне речи: филм *Long Shot*, политика, медији, климатске промене, романтична комедија.

КАКВА НАС БУДУЋНОСТ ЧЕКА?

Предвиђање будуће судбине Хомо сапијенса, односно комплексних друштвених формација које ће настањивати ову планету, ноторно је тежак и незахвалан посао, али је он одувек голицао машту научника, писаца, филозофа, па и оних људи којима размишљање о смислу и сврси људске егзистенције није при врху животних интересовања. Два светска рата из прошлог века изненадила су већину њихових савременика, поготово онај први. Мислило се, после деценија мира у Европи, да су водећи политичари и владајуће класе довољно мудри да избегну катастрофалан сценарио који би не само донео неизмерну штету широким

масама, већ угрозио и њихову доминантну, лукративну позицију у друштвеној хијерархији. Међутим, два катастрофална рата су два пута разорила Европу и добар део света, да би на крају, у августу 1945, дошло до промоције новог оружја, девастирајућег за људе и животну средину. Грешке су скупо плаћене, милионима мртвих, осакаћених људи, разореном привредном инфраструктуром, да не спомињемо изгубљено време и пропуштене шансе. Ипак, људски род је преживео. Мртви су остали неповратно мртви, али се свет релативно брзо опоравио и модернизација која је полако започела пре неколико векова интензивно је настављена, прожимајући све већи део наше планете.

Шта људској раси доноси овај век? Предвиђања су многобројна и различита, али основни задатак је – преживети, значи избећи катастрофалан сценарио који би довео до ситуације што би се врло тешко или никако не би могла поправити. Велики планови о технолошки развијеном праведном друштву одлазе у други план кад се схвати да може доћи до катастрофалних последица које би искључивале било какву, а камоли блиставу будућност. Међу онима који промишљају ове проблеме, значи пре свега међу мислиоцима, научницима и политичарима, постоји доста јак консензус: две највеће опасности за људско друштво у догледној будућности, изузевши непредвидиве природне катастрофе, јесу – прво, холокауст изазван убитачно ефикасним нуклеарним и иним оружјем, које се непрестано усавршава и друго, непредвидиве климатске промене изазване пре свега глобалним загревањем, резултатом неизглед незадрживог индустријског развоја човечанства. Ова констатација је чак директно изречена на почетку филма *Амерички њредседник* (1995), о коме ће касније бити речи. Људи су још увек гладни нових, бољих, лепших, савршенијих објеката, што их могу звати својима, а који могу затомити њихову готово неограничену жеђ за новим, јачим, софистициранијим задовољствима. Значи, једно од круцијалних питања у току наредних деценија биће: да ли се та жудња може задовољити на начин који неће довести до драматичних климатских промена?

Од две наведене смртне претње, глобално загревање је много подложније разним сумњама и негирањима, него што је то апсолутна непожељност нуклеарног рата. На челу оних који негирају ову опасност су индустријски и њима придружени лобији који би много изгубили када би светска заједница кренула у бар донекле координисану, циљану акцију за смањивање загревања планете како би се избегле непредвидиве, потенцијално разорне последице оваквог тока догађаја. Таква заједничка акција је сада постала већ неупитно неопходна. Поред енергетских, индустријских лобија, ту су и научници, које не можемо

све оптужити за једноставно слепо служење својим богатим господарима. Њихови мотиви могу бити различити, од искреног веровања да је климатско загревање само помодарски мит, до неизбежног опонирања да би се показало да, ето, и они имају свој другачији став и да имају право на другачији став, чиме на погодан начин показују и доказују корист својих активности за друштвену заједницу. Ми овде, наравно, уопште не можемо улазити у научну расправу о заснованости позитивних и негативних аргумената који се тичу глобалног загревања. За нас је довољно да детектујемо да проблем постоји, да изгледа да је потенцијално од врхунске важности за будућност човечанства и да је као такав доспео у сам врх савремених глобалних политичких кретања.

Западна Европа је од свих релевантних светских фактора најнаклоњенија свеобухватној, хитној акцији за спречавање ефеката глобалног загревања. Од важних светских фактора које треба некако убедити у потребу много интензивнијег, сконцентрисанијег, координисанијег глобалног напора остају САД, Кина, Русија и, потенцијално, у будућности велика индустријска сила – Индија. Кад се окренемо још увек кључној светској сили, САД, ствари су много компликованије него у Европи. САД су још увек далеко од консензуса потребног да би се покренула одлучнија светска акција, што је наизглед погубно, јер без постављања САД на чело координисаних напора, до одлучујуће акције неће ни доћи. Садашњи амерички председник Доналд Трамп се одлучније и много гласније противи ограничавању и смањивању глобалног загревања, више него било ко од његових претходника, такође републиканца, Џорџа Буша Млађег, да не спомињемо Била Клинтона или Барака Обаму. Свет се по овом питању налази, или бар то тако изгледа, у ћорсокаку.

У таквој констелацији фактора, дана 9. марта 2019. године одржана је премијера једне холивудске романтичне комедије, филма *Long Shot*, у режији Џонатана Левина, са Шарлиз Терон и Сетом Рогеном у главним улогама. За сценарио су заслужни Дан Стерлинг и Лиз Хана. У филму Шарлота Филд, државни секретар САД, жели оно што сваки амбициозни амерички политичар од каријере сања, наиме, да једног дана постане амерички председник. Када њен шеф одлучи да неће тражити други мандат, већ ће срећу окушати у Холивуду, она види како јој се указује добра прилика да оствари своје политичке амбиције. Али, Шарлота Филд не жели да постане председник само да би испунила своје амбиције, већ има јак разлог због кога је и ушла у политику – да спаси планету и животну средину од погубног деловања човека. У филму је приказано да она, још откад је почела да се бави политиком у средњој школи, има само тај један једини разлог за бављење политиком, што

поједностављује ствари и фокусира гледаоца непогрешиво на тај јасно дефинисан циљ њеног целокупног политичког ангажмана.

Иако државни секретар, Шарлота Филд је веома усамљена. Ми не видимо да она поред свог посла има било какав приватни живот, пријатеље са којима се дружи у слободно време (које практично и нема). Нема породицу ни партнера, иако током филма сазнајемо да она, с времена на време, има неки рудиментарни, не превише узбудљив приватни живот. У тренутку почетка радње, све што се дешава, осим потпуне посвећености послу, јесте очијукање са премијером Канаде кога игра Александер Скарсгорд и који је, наравно, забаван, али на начин који га, иако добро изгледа, чини недовољно привлачним. Он је ипак прихvatљив, јер долази из истог миљеа као и Шарлота Филд и признаје и добро познаје ограничења која приватном животу у англосаксонском свету намеће висока политика.

Други пол у овој романтичној комедији игра Сет Роген, који тумачи лик Фреда Фларског, ултралевичарског новинара који пасионирано и прилично вулгарно пише против политичког, економског и медијског америчког естаблишмента у једном листу који има финансијске проблеме. Када његов лист преузме новински магнат који по својим професионалним и политичким циљевима веома подсећа на Руперта Мердока, Фларски, револтиран, даје отказ јер му његов уредник назначује да ће бар донекле морати да се „цивилизује” у складу са новом оријентацијом листа. Његов пријатељ Ленс, који има своју музичку компанију, теши га и одводи на пријем на коме Фларски сусреће Шарлоту Филд, коју у ствари познаје још из њених средњошколских дана.

После оваквог увода Шарлота, сазнавши да је Фларски новинар који је остао без посла и да, без обзира на радикални левичарски став, у основи дели њене политичке циљеве када је борба против глобалног загревања у питању, нуди му да почне да ради за њу и сарађује на писању њених говора у њеној кампањи да постане прва председница САД. Он прихвата и тако почиње њихова професионална сарадња, а истовремено и љубавни заплет, који ће заједно кулминирати на крају филма. У романтичним комедијама љубавни заплет мора, наравно, бити смештен у одређено окружење. У филму *Бесани у Сијетлу* (1993) заплет почиње на радију, да би се проширио од Сијетла до Њујорка. Често је сетинг филма радно место главних јунака, некад сасвим обично, а некад врло специфично, као што је то у филмовима *Згодна жена* и *Long Shot*. Али, у овом последњем је политичко окружење толико изразито и толико конзистентно описано, као што ћемо покушати да покажемо, да то превазилази саму потребу да романтични заплет буде негде лоциран.

Ово питање је врло битно за нас. Филмски критичари у англосаксонском свету били су врло подељени, од оних који су сматрали да је политичка потка на којој је романтични заплет изведен потпуно неважна, до оних који су сматрали да је пертинентна и да вреди о њој писати.

Дистрибутери филма у Србији очигледно су се сврстали у ове прве, јер су назив филма *Long Shot* превели са *Zavegu me ako можеш*. Ова енглеска кованица није лако преводива и није проблем у томе што дистрибутери често врло слободно преводе називе филмова сматрајући да то више одговара њиховим комерцијалним потребама. Али, овако преведен, филм у потпуности губи везу са оним што би *Long Shot* требало да представља. Овај енглески термин значи покушај да се учини нешто значајно, покушај који је амбициозан и чија вероватноћа да успе није велика. То је очигледна алузија на политичке амбиције главних јунака, првенствено Шарлоте Филд да постане председница, али и први сконцентрисан напор Фреда Фларског да учини нешто конкретно и значајно за свет у ком живи, што је његова жарка жеља. Овако преведен на српски, филм је сведен искључиво на романтични заплет, а тако је и рекламиран на телевизији – мало голицљивих сцена секса, мало заљубљених погледа и потпуно изостављање било каквог политичког контекста. Дистрибутери су вероватно закључили да питања заштите животне средине и америчке председничке кампање неће привући српску публику, него ће је можда чак и одбити.

У англосаксонској штампи, било је запажања да је и раније било романтичних комедија које су имале одређен политички ангажман. На пример, у *Згодној жени* (1990) актуелизован је маргинализован и рањив положај проститутки у америчком друштву. Међутим, то је заиста неуверљиво урађено. Вивијен, коју игра Џулија Робертс у овом филму је све само не типичан пример сексуалне раднице са Булевара Холивуд. Наравно, дрога се не помиње ни у једном тренутку у филму. Сама Џулија Робертс је гламурозна и кад је одевена као проститутка, као и кад обуче најскупљу могућу одећу (које у филму никако не мањка). Њена цимерка је, као и она, срећна и задовољна својим животом, духовита, привлачног карактера, а њихов понижавајући положај и експлоатација не играју практично никакву улогу у филму. Али зато, у типичној причи „од беде до богатства”, баснословно велики новац и последично луксуз, као изузетно пожељан статусни симбол, не силазе са екрана од почетка до краја филма. Златни или позлаћени, бљештави, скупи предмети су, поред Џулије Робертс (Ричарда Гира можемо у том погледу да ставимо у други план), главни актери филма. Аутомобили, дијамантски накит, изузетно и непотребно раскошан пентхаус у раскошном хотелу, обиље

скупе одеће из низа исто толико скупих радњи и, на крају, бесрамно позитивно приказане привилегије које новац доноси доследно су присутне у филму. С обзиром на све то, рећи да филм проблематизује положај проститутки у америчком друштву је у најмању руку – неопрезно.

С друге стране, *Заведи ме ако можеш* је заиста политички ангажован. Поред њихове љубави, за главне јунаке је реализација политичких идеала централна за њихов живот и рад. Њихова љубавна веза је уско повезана с политичком позадином на којој се одвија и обе су толико испреpletене да је немогуће издвојити једну, а занемарити другу. Такође, не би се могло рећи да је амерички политички живот идеализован до непрепознатљивости. Саркастични, критички одмак од америчких политичара и њихових мотива је присутан у филму, тако да је изгледа разумно расправљати о релевантности политичког аспекта филма.

Ово је очигледно у супротности са оним критичарима који су се изјаснили да је политички елемент филма потпуно небитан, као што је то учинила критичарка Би-Би-Сија. Она тврди да филм на крају делује као „раздрагани неамбициозни ескапизам” и да се „политика, медији и климатске промене налазе у филму, али да те актуелне теме нису битне за њега”. С друге стране, неконзистентно, она каже да су амерички председник и канадски премијер приказани у филму као прави ехо њихових узора у стварности.¹ Ипак, политика у овом филму је можда неуверљива, можда површна, али никако небитна. А то је можда оно што су неки од критичара и желели да кажу. Значи, наш закључак би био да филм има две компоненте које су важне и толико повезане да није могуће разумети једну без уважавања ове друге. С друге стране, могуће варијације у овом погледу су многобројне.

Много релевантнији филм за поређење од *Џодне жене* је *Амерички њредседник* (Роб Рајнер, 1995). Он је понекад класификован као романтична комедија-драма. За *Заведи ме ако можеш* не бисмо могли рећи да је драма; то је заиста типична романтична комедија, док је *Амерички њредседник* често дијалогски оријентисан, ликови који се појављују уз љубавни пар уносе елементе што доносе конфликте – ти конфликти умањују комични, а појачавају дискурзивни ефекат филма. У оба филма питање глобалног загревања и климатских промена је централна тачка политичког интересовања. Али, *Амерички њредседник* се скоро у истој мери бави контролом ватреног оружја у САД, односно превенцијом криминала, док за *Long Shot* то није довољно битно ни да буде поменуто; овај други филм је много сконцентрисанији, вероватно из

¹ <http://www.bbc.com/culture/story/20190501-film-review-long-shot>

разлога да би био ефикаснији. Ефикаснији у чему? Ако претпоставимо да је циљ ових филмова да неутрално опишу једно стање да би гледалац онда могао да се самостално приклони одређеној опцији решавања проблема, да донесе вредносне одлуке које ће послужити као основа за субсеквентну акцију, онда се варамо. Ови филмови описују оно што гледалац треба да ултимативно прихвати као објективно стање ствари, али истовремено покушавају да га наведу да заузме њима одговарајући став према тим појавама, оно што смо на другом месту назвали тачком гледишта гледаоца у односу на одређене објекте.

У реторичкој ситуацији коју представљају овакви филмови, увек је битно знати коме се онај који говори обраћа и које циљеве жели да постигне. Можда није случајно да су оба ова филма направљена у предизборним годинама за други мандат два америчка председника (1995. за Била Клинтона и 2019. за Доналда Трампа). У овом тренутку би требало да се ограничимо само на *Long Shot*, јер је шира слика доста комплекснија. Није јасно какву улогу игра овај филм у односу на кампању Доналда Трампа за реизбор 2020. године. Очигледно је да су амбиције Шарлоте Филд у супротности с јавно израженим Трамповим стајалиштима. Њен председник, за кога није прецизирано којој странци припада, нема никакав чврст став по том питању, односно има онај који му је политички најпрофитабилнији. По томе и по својој блискости с ликом Паркера Вемблија (сличног Руперту Мердоку), он би могао бити републиканац, ако претпоставимо да је *Long Shot* јасно лево опредељен, за шта има доста разлога. У сваком случају, било би велико изненађење ако би било шта са агенде Шарлоте Филд ускоро постало део програма неког америчког председника. Но, то не би било први пут да је холивудски филм неком необичном способношћу предвидео политичка дешавања у не тако далекој будућности.

Америчка црнохуморна комедија *Wag the Dog* (*Прегседничке лаж*, Бари Левинсон, 1997) премијерно је приказана 9. јануара 1998, а само 12 дана касније, 21. јануара *Вашингтон пост* је најавио сексуални скандал тадашњег председника Била Клинтона и стажисткиње у Белој кући, Монике Луински, што је, необјашњиво слично, један од битних момената у филму. Да би све било још чудније, баш као што је антиципирано у филму, Клинтонова администрација је 20. августа исте године одлучила да бомбардује мете у Судану и Авганистану, само три дана пошто је Бил Клинтон признао непристојно понашање у свом односу са госпођицом Луински. Слична ситуација се поновила и у децембру те године када се одлучивање Конгреса САД о импичменту председника Клинтона поклопило са Клинтоновим бомбардовањем Ирака.

Наравно, не изгледа могуће да *Заведи ме ако можеш* на овако прецизан начин предвиђа политичку будућност у САД. Али, питање климатских промена изгледа толико неодложно и претеће да садашњи став америчке администрације у односу на њега изгледа неодржив на дуже стазе. Ко зна, можда нас после избора 2020. године очекују позитивна изненађења када је у питању однос светских политичара према животној средини и климатским променама.

Saša Š. Milić

PROJECTED FUTURE,
OR HOW TO SAVE THE WORLD THANKS TO,
OR DESPITE MEDIA

Summary: The movie *Long Shot*, translated to Serbian as *Zavedi me ako možeš*, had its premiere in spring 2019 in cinemas all over the world. It has been marketed exclusively as a good romantic comedy, while its political setting has not been mentioned at all. But, in the Anglo-Saxon world, the critics have been substantially divided, ranging from those from BBC, which claimed that politics, media and climatic changes were all present in the story, but unimportant for the film, to the critic of the *LA Times*, who claimed that this film maintained a strong link with (political and media) reality. In the film, Charlotte Field (Charlize Theron), at the beginning, a very successful, but lonely politician, achieves her political goals, triumphs in the world of unscrupulous and controlled media and on her way, of course, finds her soulmate and in a traditional, but brought up to date fashion, resolves her existential problem. The main focus of the paper is on how, very subtly, and only deceptively banally, the viewer consorts through the film, which offers answers to one of two questions crucial to the survival of the mankind, which admittedly is not at all unimportant or frivolous.

Keywords: film *Long Shot*, politics, media, climate changes, romantic comedy.